

Ylivieskan kaupunki
Ympäristöterveyslautakunta

YMPÄRISTÖTERVEYDENHUOLTO
VUODEN 2024 VALVONTASUUNNITELMAN TOTEUTUMISEN ARVIOINTI

Sisällysluettelo

1. Yleistä	3
2. Ylivieskan ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueen ympäristöterveydenhuollon valvontayksikkö.....	4
2.1. Toiminta-alue	4
2.2. Valvonnan voimavarat ja tehtävät.....	4
2.3. Koulutus ja henkilöstön pätevyys.....	5
2.4. Valvontakohderekisteri / Tietojärjestelmä.....	6
2.5. Laadunhallinta	6
2.6. Viestintä.....	6
2.7. Valvonnan maksullisuus ja muut tulot.....	7
2.8. Laboratoriopalvelut.....	8
3. Valvonnan toimialakohtaisten suunnitelmien toteutumisen arviointi	8
3.1. Valvontakohteiden / valvontakohdetyyppien tarkastustiheydet	8
3.2. Elintarvikevalvonta	9
3.3. Terveystensuojelulain mukainen valvonta.....	11
3.4. Tupakkalain mukainen valvonta	13
3.5. Nikotiinivalmisteiden vähittäismyynnin valvonta	13
3.6. Eläinlääkäripalvelut, tuotantoeläinten terveydenhuoltopalvelut sekä eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvonta.....	13
3.6.1 Eläinlääkäripalvelut	13
3.6.2 Tuotantoeläinten terveydenhuoltopalvelut	15
3.6.3 Eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvonta ym. valvontatehtävät	16
3.6.4 Pätevyyden ja osaamisen varmistaminen.....	17
4. Häiriötilanteisiin varautuminen.....	17
4.1. Toiminta häiriötilanteissa	17
4.2. Epidemioiden selvittäminen	17
5. Yhteenveto ja pohdinta	18
5.1. Valvonnan resurssien toteutuminen	18
5.2. Tarkastusten toteuma	18
5.3. Pohdinta	19

1. Yleistä

Ympäristöterveydenhuolto on ennaltaehkäisevää kansanterveystyötä. Ympäristöterveydenhuollon lainsäädännön tavoitteena on edistää ja valvoa elinympäristön, elintarvikkeiden ja kansalaisten terveyttä ja turvallisuutta sekä eläinten terveyttä ja hyvinvointia. Ympäristöterveydenhuollon toimialan keskeisiä erityislakeja ovat terveydensuojelulaki (763/1994), elintarvikelaki (297/2021), eläinlääkintähuoltolaki (765/2009), tupakkalaki (549/2016) sekä nikotiinivalmisteiden vähittäismyyntin osalta lääkelaki (395/1987).

Ympäristöterveydenhuollon toimintaa ohjaa kunnallinen valvontasuunnitelma, jossa on otettu huomioon toimialan valtakunnalliset valvontasuunnitelmat. Eläinlääkintähuollon suunnitelma sisältyy Ylivieskan ympäristöterveydenhuollon valvontasuunnitelmaan. Valvontasuunnitelman toteutuminen arvioidaan vuosittain toimintavuoden päätyttyä. Valvontasuunnitelman toteutumisen arviointi sisältää toimialakohtaiset toteumaraportit, ja sitä hyödynnetään toiminnan kehittämiseksi. Valvontasuunnitelman toteutumisen arviointi käsitellään ympäristöterveyslautakunnassa ja se toimitetaan tiedoksi Pohjois-Suomen aluehallintovirastolle. Valvonnan toteumatiedot toimitetaan lisäksi Ruokavirastolle ja Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastolle (Valvira).

Arvioinnissa tarkastellaan aluksi valvonnan yleisiä edellytyksiä suunnitelmavuonna. Arvioinnissa esitetään eri lakien mukaisten suunnitelmallisten valvontojen toteutumaprosentit ja pohditaan syitä merkittäviin poikkeamiin suunnitellusta. Arviointi sisältää lisäksi numeerisia yhteenvetoja työajan käytöstä, eri lakien mukaisista suoritteista ja valvonnan tuloista.

Vuosi 2024 oli ympäristöterveydenhuollon toinen toimintavuosi osana Ylivieskan kaupungin organisaatiota. Vuoden 2024 yleisinä tavoitteina ovat olleet asiakaskohtainen, sujuva ja laadukas viranomaistoiminta kaikilla ympäristöterveydenhuollon osa-alueilla, yhteistyö alueen toimijoiden kanssa terveyden edistämiseksi ja häiriötilannevarautumisen kehittäminen edelleen yhteistyössä sidosryhmien kanssa. Keinoja tavoitteisiin pääsemiseksi ovat olleet tarkastustoimintaan panostaminen, kansalaisten ja toimijoiden ohjaus ja neuvonta, yhteistyöverkoston ylläpito ja sidosryhmätapaamiset sekä pieneläinpalveluiden kehittäminen erityisesti Nivalan eläinlääkintähuollon vastaanoton osalta.

Yksikkö täyttää ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueista annetun lain (410/2009) henkilöresurssija koskevat vaatimukset. Yksikön koko on kuitenkin kohtuullisen pieni, 14,5 henkilötyövuotta. Henkilöstön riittävyys ja sen heijastuminen toimintaan ja talouteen ovat suurimpia yksikön toimintaa koskevia riskejä.

Suunnitelmallisen valvonnan tarkastusten toteutumisprosentti oli vuonna 2024 59 %. (42 % vuonna 2023, 64 % vuonna 2022 ja 62 % vuonna 2021). Ympäristöterveydenhuollossa on suunnitelmallisen valvonnan lisäksi runsaasti tehtäviä, joiden lukumäärää ei voida täysin ennakoita. Tällaisia ovat esimerkiksi epidemioiden ja häiriötilanteiden selvittäminen, merkittävä osa asumisterveysasioista ja kansalaisille ja toimijoille annettava neuvonta ja ohjaus. Valvonnassa ja eläinlääkinnässä henkilöresurssia oli riittävästi pois lukien eläinlääkintähuollon valvonta, jossa oli vajasta 0,5 henkilötyövuoden verran koko vuoden.

2. Ylivieskan ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueen ympäristöterveydenhuollon valvontayksikkö

2.1. Toiminta-alue

Valvontayksikön toimialuetta ovat Alavieskan kunta, Nivalan kaupunki, Sievin kunta ja Ylivieskan kaupunki. Yhteistoiminta-alueen asukasluku on vuoden 2024 alussa ollut yhteensä 32 983 henkilöä. Taulukossa 1 on esitetty asukasmäärät kunnittain.

Taulukko 1 Yhteistoiminta-alueen asukasmäärä tammikuussa 2024 (lähde: Tilastokeskus)

Kunta	Asukasmäärä	%-osuus
Alavieska	2433	7,4
Nivala	10 456	31,7
Sievi	4 713	14,3
Ylivieska	15 381	46,6
Yhteensä	32 983	100

2.2. Valvonnan voimavarat ja tehtävät

Ympäristöterveydenhuollon yksikössä on kaikkiaan 13 virkaa ja yksi toimi. Yksikkö täyttää ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueista annetun lain (410/2009) vaatimuksen siitä, että kunnassa tai yhteistoiminta-alueella ympäristöterveydenhuollon järjestämisestä vastaa yksi toimielin, jolla on käytettävissään vähintään 10 henkilötyövuotta vastaavat henkilöresurssit. Yhteistoiminta-alueella on lisäksi sopimus Kalajoen kaupungin kanssa 0,5 htv:n suuruisen valvontaeläinlääkäriresurssin hankkimisesta. Tämä ei toteutunut vuonna 2024, koska kyseistä virkaa ei saatu täytettyä vuonna 2024.

Henkilöstön vaihtuvuus oli vuonna 2024 vähäistä. Yksi vuoden alussa virassa aloittanut terveysneuvonantaja mukaisia viranomaistehtäviä hoitanut terveysinsinööri oli pidätettynä virantoimituksesta 11.7.2024 alkaen, ja hänet irtisanottiin ympäristöterveyslautakunnan kokouksessa 12.8.2024. Viran viimeinen voimassaolopäivä oli 16.9.2024. Virkaa hoiti heinäkuusta alkaen loppuvuoden ajan määräaikaisena viransijaisena, sittemmin avoimen viran hoitajana vs. terveysinsinööri. Sekä Ylivieskan että Nivalan eläinlääkintähuollossa oli vuonna 2024 henkilöstöä eri pituisilla virkavapailla, ja virkoja hoitivat pitkäaikaiset viransijaiset.

Taulukko 2 Ympäristöterveydenhuollon henkilöstö 31.12.2024

Virkanimike	Nimi	Vastuualue	Muuta
Ympäristöterveydenhuollon johtaja	Pyykönen Päivi	hallinto, terveysvalvonta	Eläinperäisten elintarvikkeiden laitosvalvonta
Terveysinsinööri	Junnikkala Piia	terveysvalvonta	ympäristöterveydenhuollon johtajan varahenkilö
Vs. terveysinsinööri	Niemi Minna	terveysvalvonta	Alkaen 18.7.2024, avoimen viran hoitaja
Terveysinsinööri	Härmänmaa Siiri	terveysvalvonta	
Terveysinsinööri	Linda Linna	terveysvalvonta	Osa-aikainen n. 80 % 1.1. – 31.5.2024
Valvontaeläinlääkäri	Niemistö Viivi	eläinlääkintähuolto / valvontatehtävät	
Valvontaeläinlääkäri		eläinlääkintähuolto / valvontatehtävät	Kalajoelta hankittu 0,5 htv:n työpanos, ei toteutunut vuonna 2024
Kaupungineläinlääkäri	Aittamaa Leena	praktiikka, Ylivieska	Virkavapaalla 2.1.2024 alkaen, sijainen vs. kel Outi Haarakangas
Kaupungineläinlääkäri	Hannula Kaija	praktiikka, Ylivieska	
Kaupungineläinlääkäri	Lehto Jenni	praktiikka, Ylivieska	
Kaupungineläinlääkäri	Rantala Marja	praktiikka, Ylivieska	
Kaupungineläinlääkäri	Aitto-oja Ville	praktiikka, Nivala	
Kaupungineläinlääkäri	Aitto-oja Petra	praktiikka, Nivala	Virkavapaalla 18.3.2024 alkaen, sijainen vs. kel Eerika Hietala
Kaupungineläinlääkäri	Liikanen Antti	praktiikka, Nivala	
Eläintenhoitaja, toimi	Säälüoto Kirsti	Ylivieska	
Yhteensä virkoja ja toimia 31.12.2024			
14 htv			

2.3. Koulutus ja henkilöstön pätevyys

Ympäristöterveydenhuollon yhteisen valtakunnallisen valvontaohjelman mukaan hyvänä koulutustavoitteena on keskimäärin kahdeksan koulutuspäivää vuodessa viranhaltijaa kohden. Eläinlääkäreillä on lainsäädännön nojalla täydennyskoulutusvelvollisuus. Koulutuksista on vuosittainen suunnitelma. Käytännössä koulutustarve riippuu viranhaltijan pohjakoulutuksesta, työnkuvasta ja toimialaa koskevan lainsäädännön ja ohjeistusten muutoksista.

Eläinlääkäreiden edellytetään osallistuvan aluehallintoviraston järjestämille vuosittaisille koulutuspäiville. Kokonaisten koulutuspäivien määrä henkilöä kohti oli eläinlääkintähuollossa keskimäärin kolme päivää. Lisäksi eläinlääkärit ja eläintenhoitaja ovat osallistuneet erilaisiin lyhyempiin koulutuksiin ja webinaareihin keskimäärin kaksi kertaa / henkilö. Koulutukset ovat käsitelleet eläinten terveyden- ja sairaudenhoitoa. Valvonnan henkilöstö, mukaan lukien valvontaeläinlääkäri ja terveysvalvonnan johtaja, ovat osallistuneet kokopäiväkoulutuksiin keskimäärin kolmena päivänä. Osapäiväkoulutuksiin ja webinaareihin on osallistuttu keskimäärin 4 kertaa / henkilö.

Koulutukset ovat olleet teemoiltaan monipuolisia. Lähes koko henkilöstö osallistui haastavat asiakastilanteet ja niistä palautuminen -osapäiväkoulutukseen, ja osa eläinlääkinnän henkilöstöstä ja ympäristöterveydenhuollon johtaja osallistuivat uutta kassajärjestelmää koskeviin koulutuksiin. Isompia koulutuskokonaisuuksia olivat Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen koordinoima talousvesivalvonnan täydennyskoulutus ja Itä-Suomen yliopiston järjestämä melukoulutus. Edellä mainittuun osallistui ympäristöterveydenhuollon johtaja ja jälkimmäiseen terveydensuojelulain mukaista valvontaa suorittava viranhaltija. Valvonnan henkilöstö sai substanssiaiheisiin liittyvien koulutusten lisäksi myös ympäristöterveydenhuollon hallintomenettelyihin liittyvää koulutusta.

Elintarvikevalvonnasta vastaavat viranhaltijat ovat osallistuneet Ruokaviraston järjestämiin eri valvonnan osa-alueiden valvontaverkostoihin ja aluehallintoviraston työkokouksiin. Valvontaverkostoja ovat muun muassa elintarvikeketjun rikollisuuden torjunnan valvontaverkosto sekä elintarvikekontaktimateriaali, ravintolisä ja elintarviketiedot valvontaverkosto. Terveystoimikunnan mukaisia toimia hoitavat viranhaltijat ovat osallistuneet sosiaali- ja terveysministeriön ja Valviran järjestämiin sisäilmastoklinikoihin. Valvontaeläinlääkäri on osallistunut viranomaisten eläinsuojelupäivään ja läänineläinlääkäreiden ja PSAVI:n alueen valvontaeläinlääkäreiden palavereihin.

Koulutuksiin ilmoittaudutaan ja niihin osallistumista seurataan sähköisellä hyväksymisjärjestelmällä (Personec F OSS). Myös määräaikaisille työntekijöille taataan mahdollisuus kouluttautumiseen.

Henkilökuntaa rekrytoitaessa varmistetaan hakijan pätevyys. Eläinlääkäreiden osalta tarkistetaan, että henkilö on merkitty Ruokaviraston ylläpitämään eläinlääkärirekisterin julkiseen tietopalveluun. Rekisteriin on merkitty kaikki eläinlääkärit, joilla on oikeus harjoittaa eläinlääkärin ammattia Suomessa.

Henkilöstön perehdyttämisen tueksi on sekä Ylivieskan kaupungin että yksikön omat perehdytysohjeet.

2.4. Valvontakohderekisteri / Tietojärjestelmä

Ympäristöterveydenhuollossa valvonnassa on käytössä valtakunnallinen toiminnanohjaus ja tiedonhallintajärjestelmä (VATI).

2.5. Laadunhallinta

Ympäristöterveydenhuollon yhteisen valtakunnallisen valvontaohjelman, joka on laadittu vuosille 2020–2024, teemana on ollut yhdenmukaisen valvonnan ja yhteistyön edistäminen. Näistä ensin mainittu sisältää valvonnan laadun parantamisen. Ympäristöterveydenhuollolla ei ole varsinaista, ajantasaista laatujärjestelmää. Ympäristöterveydenhuollon yksikkö noudattaa valvontatoimissa hallinnonalan keskusvirastojen Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto Valviran ja Ruokaviraston laatimia soveltamisohjeita.

2.6. Viestintä

Ulkoiseen viestintään kuuluvat tiedottaminen, asiakaspalvelu sekä toiminnanharjoittajien neuvonta ja opastus. Mediatiedotteita lähetetään silloin, kun kyseessä on ympäristöterveydenhuollon toimialaan kuuluva tilanne, josta voi aiheutua terveyshaittaa. Uimavesivalvonnan tuloksista tiedotte lähetetään rutiininomaisesti. Median haastattelupyyntöihin vastataan. Merkittävä osa toiminnanharjoittajien neuvonnasta tapahtuu tarkastuksilla ja eläinlääkäreiden terveydenhuolto- ja sai-

raskäynneillä. Neuvontaa ja opastusta annetaan toimijoille ja kansalaisille myös puhelimitse ja sähköpostitse. Ympäristöterveydenhuollon kotisivut ovat Ylivieskan kaupungin internet-sivujen alla. Facebookia, Instagramia ja X-viestipalvelua käytetään viestintään tarvittaessa.

Häiriötilannesuunnitelma sisältää ohjeet tiedottamisesta häiriötilanteissa. Ympäristöterveydenhuollon virallisesta tiedottamisesta vastaa ympäristöterveydenhuollon johtaja tai hänen varahenkilönsä: Ympäristöterveydenhuollon johtaja Päivi Pyykönen, puh. 044 419 5026 ja varahenkilö terveysinsinööri Piia Junnikkala, puh. 044 419 5823. Sähköpostiosoitteet ovat muotoa etunimi.sukunimi(at)ylivieska.fi

Keskeisiä sisäisen viestinnän välineitä ovat olleet Ylivieskan kaupungin intranet, sähköposti ja WhatsApp. Ympäristöterveydenhuollon sisäistä tiedonkulkua palvelevat tulosalueen yhteiset palaverit, valvonnan ja eläinlääkintähuollon säännölliset palaverit ja eläinlääkintähuollon päivystyskokoukset. Vuonna 2024 pidettiin seitsemän eläinlääkintähuollon palaveria, ja 10 terveysvalvonnan palaveria.

2.7. Valvonnan maksullisuus ja muut tulot

Valvontasuunnitelman mukainen valvonta on maksullista ja siitä on peritty ympäristöterveyslautakunnan hyväksymän maksutaksan (Ympäristöterveyslautakunta 13.11.2023 § 61) mukaiset valvontamaksut. Valvontasuunnitelman mukaiseen valvontaan luetaan kuuluvaksi suurin osa tarkastuksista sekä ilmoitusten ja hakemusten käsittely sekä osa näytteenotoista. Maksujen suuruus vastaa enintään toimenpiteestä aiheutuneita kustannuksia, jollei muusta lainsäädännöstä muuta johdu. Elintarvike- ja terveydensuojelulain mukaisilta valvontakohteilta sekä tupakan vähittäis- ja tukkumyyntipaikoilta peritään kyseisten lakien mukaiset vuosivalvontamaksut.

Maksut on peritty hyväksytyin taksan mukaisina. Tulot on esitetty taulukossa 3.

Taulukko 3 Ympäristöterveydenhuollon tulot vuonna 2024 (Lähde: Accuna 17.2.2025)

	Tulot suunnitelmallisesta valvonnasta ja päätöksistä + muut tulot, €
Terveysvalvonnan maksutuotot yhteensä	114 108 (109 209)
Terveysvalvonnan vuosimaksut	66 830 (66 133)
Terveysvalvonnan tarkastusmaksut	29 992 (18 551)
Todistusmaksut	4840 (13 180)
Muut maksut ja korvaukset (näytteenotto)	7 554 (7 558)
Sisäiset maksutuotot	4892 (3 787)
Valtion toimeksiantotehtävien korvaus, valvontaeläinlääkäri	88 351 (79 742)
Valtion toimeksiantotehtävien korvaus, praktikat	7 156 (15 673)
Klinikka-, laite- ja tarvikemaksut	25 529 (23 685)
Yhteensä	235 114 (228 309)

Kaikkiaan valvontamaksuja on vuonna 2024 laskutettu n. 114 108 € (109 209 € vuonna 2023). Kaikki saadut tulot on käytetty ympäristöterveydenhuollon toimintaedellytysten turvaamiseen. Terveysvalvonnan vuosimaksuista elintarvikelain mukaisten kohteiden osuus oli n. 28 650 €, terveydensuojelulain mukaisten kohteiden n. 18600 € ja tupakkalain mukaisten kohteiden osuus n. 23 000 €. Ilmoitusten ja hakemusten käsittelystä perittävistä maksuista 3 180 € koski elintarvike-

valvonnan kohteita, 620 € tupakkalain mukaisia kohteita ja 1140 € terveydensuojelulain mukaisia kohteita. Tarkastusmaksujen tuotoista n. puolet kertyi elintarvikelain mukaisista tarkastuksista ja puolet terveydensuojelulain mukaisista tarkastuksista.

Valtion korvauksia eläinlääkintähuollon 15 §:n 2 momentin mukaisesta valvonnasta on saatu 95 507 € (95 415 € v. 2023). Summa koostuu sekä valvontaeläinlääkärin että praktikoiden suorittamien valvontatehtävien kustannusten korvaamisesta.

Valvontatehtävien lisäksi korvauksia eläinlääkintähuollossa on peritty klinikka- ja laitemaksuina sekä laboratoriotarvikkeista 25 529 € (23 685 € v. 2023). Vuonna 2024 eläinlääkärivastaanotoilla oli pieneläinkäyntejä yhteensä 2555 kun niitä edellisellä vuonna oli 2260. Yhteistoiminta-alueella pieneläinten hoito painottuu Ylivieskan yhteisvastaanotolle.

2.8. Laboratoriopalvelut

Yhteistoiminta-alueella on sopimus laboratoriopalveluista Seilab Oy:n kanssa. Sopimus kattaa myös normaalin työajan ulkopuoliset palvelut häiriötilanteiden varalta. Laboratoriolla on toimipiste Haapavedellä. Ympäristöterveydenhuolto on vuonna 2024 käyttänyt SeiLab Oy:n laboratoriopalveluita.

Eläintautivalvontaan liittyviä näytteitä on lähetetty tutkittavaksi myös Ruokaviraston laboratorioon.

Elintarvikevalvonnan kalaprojektiin liittyvät näytteet on tutkittu ScanLab Oy:ssä Oulussa. Projekti on yhteinen Kalajoen, Helmen ja Haapajärven valvontayksiköiden kanssa. Syynä Scanlabin käyttämiseen on ollut se, että kaikkia kaloista tutkittavia parametreja ollut mahdollista tutkia Seilabis-
sa. Projektista kerrotaan tarkemmin kohdassa 3.2.

3. Valvonnan toimialakohtaisten suunnitelmien toteutumisen arviointi

3.1. Valvontakohteiden / valvontakohdetyyppien tarkastustiheydet

Suunnitelmallisen elintarvikevalvonnan kohteiden tarkastustiheydet on määritelty Ruokaviraston riskiluokitusohjeen mukaisesti. Tarkastustiheyden määrittelyssä on otettu huomioon muun muassa toiminnan luonne, laajuus sekä valvontahistoria. Uusien kohteiden, joilla tarkastushistoriaa ei vielä ole, tarkastustiheyden laskee Vati-järjestelmä kohdetietojen perusteella. Terveydensuojelulain mukaisissa tarkastuksissa tarkastustiheydet on määritelty kohdetyyppikohtaisesti noudattaen Valviran valtakunnallista terveydensuojelun valvontaohjelmaa. Jatkossa kaikkien sektoreiden mukaisessa valvonnassa tullaan siirtymään kohdekohtaisen riskinarvioinnin perusteella määriteltyyn tarkastustiheyteen.

Suunniteltujen tarkastusten toteutuminen vuonna 2024 on esitetty taulukossa 11 sivulla 18. Suunnitelmallisten tarkastusten toteutumisaste oli 59 (42 % vuonna 2023). Luvussa eivät ole mukana eläinsuojelulain ja eläintäutilain mukaiset tarkastukset.

Suunnitelmalliseen valvontaan luetaan kuuluviksi tarkastusten lisäksi myös suurin osa näytteenotosta sekä ilmoitusten ja hakemusten käsittely. Valvontasuunnitelmassa on varattu resursseja myös muihin, kuin suunnitelmallisiin tarkastuksiin. Valvontasuunnitelman ulkopuolisten tarkastusten ja valvontatoimien osuus on niin korkea, ettei 100-prosenttiseen suunnitelmallisen valvonnan tarkastusten toteutumaan ole käytännössä mahdollista päästä.

3.2. Elintarvikevalvonta

Ympäristöterveydenhuollon valtakunnallisen valvontaohjelman mukaisena teemana on edelleen vuonna 2024 ollut yhdenmukainen valvonta ja yhteistyö. Vuonna 2024 erityisiä Ruokaviraston ohjaamia painopisteitä ovat olleet jäljitettävyyden, lämpötilanhallinnan, valvojan työkalupakki, kohteiden saaminen valvonnan piiriin, elintarvikeketjun rikollisuuden torjunta, pandemiavalmiuden kehittäminen ja koronaepidemian opit elintarvikevalvonnassa.

Valvontayksikön vuoden 2024 valvontasuunnitelmaan kirjatuista, edellä mainittuihin painopisteisiin liittyvistä toimenpiteistä ovat toteutuneet lämpötilanhallinnan tarkastaminen ja epäkohtiin puuttuminen kohteissa, koulutuksiin osallistuminen, valvonnan kohdetietojen saattaminen ajan tasalle (toteutunut osittain), rikollisuuden torjunnan valvontaverkostoon osallistuminen ja häiriötilannesuunnitelman päivittäminen. Ruokaviraston kehittämä valvojan työkalupakki julkaistiin alkuvuonna 2025, joten sen hyödyntäminen alkaa silloin. Valmiussuunnitelmaa ei ole päivitetty. Omana valvontasuunnitelmaan kirjattuna toimenpiteenä oli kalaprojekti, joka toteutui.

Vuonna 2024 yksikkö osallistui yhteiseen elintarvikevalvontaprojektiin Kalajoen, Helmen ja Haapajärven valvontayksiköiden kanssa. Projektin tarkoituksena on ollut kartoittaa palvelutiskien kalanmyynnin hygieniaa, jota arvioidaan kohteessa suoritettulla tarkastuksella ja näytteenotolla. Tarkastuksilla on kiinnitetty huomiota toimijan omavalvontaan, lämpötilaseurantaan, myynnin hygieniaan, käärin- ja pakkaamisen hygieniaan, käsihygieniaan, jäljitettävyyteen ja kuluttajille annettuihin tietoihin. Projektin loppuyhteenveto ja tulokset julkaistaan vuonna 2025.

Elintarvikevalvonnan suunnitelmallisen valvonnan tarkastusten toteutumistaso oli 57 %. Tarkastuksia tehtiin yhteensä 106 eli 57 tarkastusta / htv. Niistä 96 oli suunnitelmallisia tarkastuksia, joihin luetaan myös suunnitelmallisen valvonnan kohteisiin tehdyt uusintatarkastukset. Niitä tehtiin 21; paikan päällä 17 ja asiakirjatarkastuksena neljä kertaa. Luvussa ei ole mukana alkutuotannon valvonta. Valvontasuunnitelman ulkopuolisia elintarvikevalvonnan tarkastuksia tehtiin 10 kpl. Alkutuotannon valvonnan kohteet, joille suunnitelman mukaisia tarkastuksia tehdään, ovat maidontuotantotiloja. Maidontuotantotilojen hygientarkastuksia ei tehty lainkaan vuonna 2024. Maidontuotantotilojen hygientarkastukset kuuluvat työnjaollisesti valvontaeläinlääkärille, jonka työaika on kulunut pääasiassa akuuttiin eläinsuojeluvalvontaan. Tarkastukset, joita ei ehditty tehdä, siirtyvät seuraavalle vuodelle.

Tarkastustoiminnassa noudatetaan voimassa olevaa elintarvikelainsäädäntöä, Ruokaviraston soveltamisohjeita ja Ruokaviraston julkaisemia Oiva-arviointiohjeita. Taulukossa 3 on esitetty Ylivieskan ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueen, Pohjois-Suomen aluehallintoviraston alueen ja koko maan Oiva-tarkastustulosten jakauma arvosanoittain vuonna 2024. A- tai B-arvosana kertoo siitä, että toiminta on täysin tai pääosin vaatimusten mukaista eivätkä toiminnassa mahdollisesti havaitut pienet epäkohdat heikennä elintarviketurvallisuutta tai johda kuluttajaa harhaan. C-arvosanan sanallinen arviointi on ”korjattavaa”. Toiminnassa on epäkohtia, jotka heikentävät elintarviketurvallisuutta tai johtavat kuluttajaa harhaan. Epäkohdat on korjattava määräajassa. D-arvosanan sanallinen arviointi on ”huono”, ja toiminnassa on tällöin välitöntä korjausta vaativia epäkohtia, jotka vaarantavat elintarviketurvallisuutta tai johtavat kuluttajaa vakavasti harhaan tai toimija ei ole noudattanut annettuja määräyksiä. Huomionarvoista on, että kokonaisarvosana määräytyy heikoimman arvosanan mukaan.

Taulukko 4 Ylivieskan ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueen, Pohjois-Suomen aluehallintoviraston alueen ja koko maan elintarvikevalvonnan Oiva-tarkastustulosten jakauma arvosanoittain vuonna 2024 (lähde: Vati-järjestelmä). Suluissa vuoden 2023 jakauma.

	Ylivieska	PSAVI	Koko maa
Oivallinen	24 (29) %	52 (50) %	45 (46) %
Hyvä	45 (52) %	30 (34) %	37 (38) %
Korjattavaa	30 (19) %	18 (15) %	17 (16) %
Huono	1 (0) %	1 (1) %	1 (1) %

A-arvosana annettiin 23 tarkastuksella, B-arvosana 43, C-arvosana 28 ja D-arvosana yhdellä tarkastuksella. Yleisimmät perusteet C-arvosanaan olivat puutteet omavalvonnassa, puhtaudessa, henkilökunnan toiminnassa (käsihygienia, suojavaatteet), pakollisissa elintarviketiedoissa ja lämpötilahallinnassa (yhteensä 10 kpl). Edellä mainitut epäkohdat ovat omiaan heikentämään tai vaarantamaan elintarviketurvallisuutta. Puutteet pakollisissa elintarviketiedoissa voivat johtaa kuluttajaa harhaan, esimerkkinä tilanne, jossa elintarvike oli nimetty harhaanjohtavasti. Yleisimmät syyt epäkohtien takana ovat toimijoiden tiedon tai osaamisen puute oman toimialan lainsäädännöstä ja ohjeistuksista sekä tietämättömyys siitä, mitä seurauksia laiminlyönneillä voi olla. Esimerkkinä lämpötilahallintaan liittyvät epäkohdat, jotka voivat johtaa ruokamyrkytykseen. Epäkohtien takana voi olla myös toimijoiden halukkuus säästää kustannuksista, jolloin toimija tahallisesti jättää huomioimatta lainsäädännön vaatimukset ja valvontaviranomaisen neuvot ja ohjeistukset. Nämä tilanteet ovat yksittäistapauksia mutta niiden hoitaminen vie valvontaviranomaiselta paljon työaika.

C ja D edellyttävät seurantatarkastuksia epäkohtien korjaamisen valvomiseksi. Suurin osa C- ja D-arvosanan saaneista valvontakohteista olivat elintarvikkeiden tarjoilupaikkoja. Arvosanan D saanut ravintola nosti arvosanansa A-arvosanaksi. Suurin osa C-arvosanan saaneista toimipaikoista nosti arvosanansa A- tai B-arvosanaksi. Valvontaa voi näin ollen pitää vaikuttavana, ja lämpötilojen valvonnan osalta Ruokaviraston painopisteiden mukaisena.

Taulukko 5 Elintarvikevalvonnan näytteenottosuunnitelman toteutuminen

Näyte-tyyppi	Kohderyhmä	Näyte	Analyysit	Näytemäärä /kohde	Toteutunut näytt.otto
Elintarvike	Maitoalan laitos	Maitovalmisteet	<i>L. monocytogenes</i>	1–2	0
Elintarvike	Liha-alan laitos*	Lihavalmisteet	<i>L. monocytogenes</i>	1–2	0
Elintarvike	Kasvituotteiden valmistus / jalostus	Sellaisenaan syötävät kasvisjalosteet	<i>L. monocytogenes</i> , <i>Salmonella</i> , <i>E.coli</i>	1–2	0
Elintarvike	Elintarvikkeiden vähittäismyynti	Myymlöissä pakatut kalat	Projektisuunnitelman mukaisesti	1–2	1
Puhtausnäyte	Maito- ja liha-alanlaitokset	Tuotantoympäristö	<i>L. monocytogenes</i> , <i>Salmonella</i>	2–10	0
Puhtausnäyte	Elintarvikehuoneistot	Tuotantoympäristö	ATP-testi	1–10	1–7

* Toimialueella aloitti liha-alan laitos toukokuussa 2024.

Viranomaisen suorittaman näytteenoton toteutumiseen vaikuttaa kohteiden omavalvontanäytteenoton toimivuus eikä kaikista kohteista ole ollut tarpeen ottaa näytteitä viranomaisen toimesta. Viranomaisen näytteenoton tarkoituksena on ensisijaisesti varmistaa toimijan omavalvonta-

näytteenoton luotettavuutta. Näytteenottosuunnitelmaan kuuluvina näytteinä otettiin 7 kpl Ruokaviraston koordinoiman vierasainevalvontasuunnitelman mukaista näytettä, joista 6 oli maitonäytteitä ja 1 hunajanäyte. Kalaprojektiin kuuluvia näytteitä otettiin kolmesta kohteesta. Elintarviketuoneistoista otettiin lisäksi muita valvontasuunnitelman ulkopuolisia näytteitä 2 kertaa.

3.3. Terveysturvallisuuden mukainen valvonta

Terveysturvallisuuden mukaisen suunnitelmallisen valvonnan toteutumisaste oli 76 %. Akuuttivalvontaa oli terveysturvallisuuden mukaisessa valvonnassa edelleen paljon. Terveysturvallisuuden valvontasuunnitelman mukaisia tarkastuksia tehtiin 96 ja muita, valvontasuunnitelman ulkopuolisia tarkastuksia 24. Jälkimmäiset olivat lähinnä asunnontarkastuksia. Erilaisiin yhteistyökokouksiin osallistuttiin 38 kertaa. Terveysturvallisuusvalvonnassa tehtiin yhteistyötä mm. valvontaeläinlääkärin, rakennusvalvonnan, ympäristönsuojelun ja sosiaalitoimen kanssa. Ympäristöterveydenhuolto antoi vuonna 2024 yhteensä 31 lausuntoa pääasiassa rakennusvalvonnalle, ympäristönsuojelulle ja kaavoitukseen. Suurin osa lausuntopyyntöistä liittyi terveysturvallisuuden toimialaan. Vuoden 2024 valvontasuunnitelmaan kirjattujen tavoitteiden täytyminen on kuvattu taulukossa 6.

Suunnitelmallisia tarkastuksia tehtiin useisiin erityyppisiin kohteisiin. Lukumääräisesti eniten tarkastuksia tehtiin kauneudenhoitoa ja ihon käsittelyä suorittaviin toimipaikkoihin (17), liikuntatiloihin (10), uimapaikkoihin (9) peruskouluihin ja päiväkoteihin (22) ja sosiaalialan kohteisiin (12). Talousvesikohteita tarkastettiin 8. Tarkastuksissa havaitut epäkohdat liittyivät yleisimmin kiinteistöjen käyttöveden lämpötiloihin ja siisteyden ylläpitoon. Kohteista saadun palautteen perusteella jälkimmäinen on ollut seurausta siivouksen mitoituksen pienentymisestä. Epäkohtiin on puututtu ohjauksen ja neuvonnan keinoin. Joissakin kohteissa on tarkastuksen perusteella suoritettu olosuhdemittauksia, yhden asunnontarkastuksen perusteella epäkohtien korjaamisesta annettiin määräyksiä.

Toiminnanharjoittajien velvollisuus oman toimintansa riskien tunnistamiseen ja omavalvontaan on otettu esille kaikilla tarkastuksilla. Toiminnanharjoittajien omavalvonnan taso vaikuttaa kohteen riskiluokitukseen ja sitä kautta valvontatiheyteen. Toiminnanharjoittajien omavalvonnan korostaminen säännöllisen valvonnan riskinarvioinnissa otetaan huomioon valvontaohjelmakaudella 2025–2028 osana kohdetyyppikohtaisesta riskinarvioinnista kohdekohtaiseen riskinarvioitiin siirtymistä.

Uimavesien osalta on suoritettu tavanomaista uintikauden aikaista valvontaa, mukaan lukien talviuimapaikat talvikaudella. Yhteistoiminta-alueella on yksi EU- uimaranta, joka sijaitsee Ylivieskassa. Kesällä 2024 valvontayksikköön tuli runsaasti yhteydenottoja myrkykkeitä uimarannoilla, minkä johdosta suoritettiin tarkastuksia ja laadittiin tiedote.

Taulukko 6 Terveydensuojelun painopisteiden toteutuminen. *Kursiivilla on merkitty Ylivieskan kaupungin ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueen omat painopisteet vuodelle 2024.*

	Terveydensuojelun painopisteet 2020-24, päivitys vuodelle 2024	Kyllä	Ei	Osittain
Omavalvonnan tukeminen	Toiminnanharjoittajien tukeminen terveyshaittaa aiheuttavien riskien tunnistamisessa	X		
	Toiminnanharjoittajan omavalvonnan korostaminen säännöllisen valvonnan riskinarvioinnissa		X	
	Toiminnanharjoittajien omavalvonnan tukeminen	X		
Elinympäristöterveyden edistäminen ja yhteistyö	Terveyshaittojen tunnistaminen, haittaepäilyn selvittäminen ja ennaltaehkäisy yhteistyössä eri viranomaisten (mm. rakennusvalvonta, ympäristönsuojelu, sosiaalihuolto ja terveydenhuolto) kanssa	X		
	Häiriötilanteisiin varautuminen ja suunnitelmien yhteensovittaminen sekä valmiusharjoitukset	X		
	Terveydensuojelun huomioiminen suunnittelussa ja päätöksenteossa; <i>annetaan lausuntoja kaavoitus- ja ympäristölupaprosesseissa</i>	X		
	<i>Ohjeiden ja lomakkeiden päivittäminen</i>			X
Valmius ja kriisinhallinta	<i>Pandemiavalmiuden kehittäminen</i>	X		
	<i>Valmiussuunnitelman päivittäminen</i>		X	
	<i>Valmiusryhmiin osallistuminen ja yhteistyö eri viranomaisten (pelastusviranomaisen, kuntien edustajat, ELY-keskus, THL, poliisi, toiminnanharjoittajat, AVI) kanssa.</i>	X		
	<i>Toimivasta sote-yhteydestä huolehtiminen</i>	X		

Taulukko 7 Terveydensuojelulain mukaisen näytteenoton toteutuminen vuonna 2023

Valvontasuunnitelman mukainen näytteenotto	Näytemäärä	Toteutunut näytteenotto
Talousveden valvontatutkimusohjelman mukaisia näytteitä	n. 60	64
Uimarantavesinäytteitä (myös talviuintipaikat)	n. 25	34
Terveydellisten olojen valvonnan yhteydessä (esim. päiväkodit, vanhusten palveluasuminen) puhtausnäytteitä Luminometrillä (ATP-pitoisuus/soluperäiset epäpuhtaudet)	n. 30	1

3.4. Tupakkalain mukainen valvonta

Tupakkalakiin (549/2016) kirjattuna tavoitteena on ihmisille myrkyllisiä aineita sisältävien ja riippuvuutta aiheuttavien tupakkatuotteiden ja muiden nikotiinipitoisten tuotteiden käytön loppuminen.

Tupakkalain mukainen suunnitelmallisen valvonnan toteutumisaste oli 92 % (73 % vuonna 2023). Tupakkatuotteiden vähittäismyyntilupia myönnettiin vuonna 2024 kolme. Valvontayksikössä annettiin yksi tupakkalain (549/2016) 96 §:n mukainen kieltopäätös tupakan markkinointikieltoa koskevassa asiassa.

Tupakkalain mukaista valvontaa on suoritettu Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston eli Valviran valtakunnallisen valvontaohjelman mukaisesti. Ohjelman mukaisia tavoitteita vuosille 2020–2024 ovat yhteistyö ennaltaehkäisevän päihdetyön kanssa, omavalvonnan tukeminen sekä laittoman kaupan ehkäisy ja viranomaisten välinen yhteistyö. Yhteistyö ehkäisevän päihdetyön ja muiden viranomaisten kanssa alkoi vuonna 2020 yhteistyöryhmän kokoontumisella. Yhteistyöryhmä ei kokoontunut vuonna 2024.

Tupakan vähittäismyyntikohteiden tarkastuksilla on pääsääntöisesti tarkastettu kaikki Valviran valvontalomakkeella olevat rivit (asiakokonaisuudet), jotka toimintaa ovat koskeneet. Tupakkatuotteiden jäljitettävyyden valvontaa on voitu tehdä entistä kattavammin, sillä vuonna 2023 valvojille annettiin käyttäjätunnukset tupakkatuotteiden jäljitettävyysohjelmään.

3.5. Nikotiinivalmisteiden vähittäismyynnin valvonta

Nikotiinivalmisteiden vähittäismyynnin suunnitelmallisen valvonnan toteutumisaste oli 42 % (68 % vuonna 2023). Nikotiinivalmisteiden vähittäismyyntilupia myönnettiin kaksi. Nikotiinivalmisteiden vähittäismyynnin valvontaa tehdään muiden valvontasuunnitelman mukaisten tarkastusten yhteydessä.

3.6. Eläinlääkäripalvelut, tuotantoeläinten terveydenhuoltopalvelut sekä eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvonta

Ympäristöterveydenhuollon valvontasuunnitelma sisältää suunnitelman eläinlääkäripalveluista ja eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvonnan järjestämisestä. Suunnitelmassa on otettu huomioon eläinlääkintähuoltolain 765/2009 vaatimukset. Palvelujen järjestämisestä vastaa yhteistoiminta-alueen jäsenkuntien yhteinen ympäristöterveyslautakunta. Ympäristöterveydenhuollon johtaja vastaa eläinlääkintähuollosta yhteistoiminta-alueella ja päättää kaupungineläinlääkäreiden keskinäisestä työnajosta.

Eläinlääkintähuoltolain lisäksi eläinlääkintähuoltoon lukeutuvasta toiminnasta säädetään eläintautilaissa (76/2021) ja eläinten hyvinvointilaissa (693/2023) sekä alkutuotannon valvonnan osalta elintarvikelaissa (297/2021). Kansallisen lainsäädännön lisäksi toimialaa säädellään EU-lainsäädännöllä.

3.6.1 Eläinlääkäripalvelut

Yhteistoiminta-alueella on kaksi eläinlääkinnän toimipistettä. Nivalassa on kolmen eläinlääkärin yhteisvastaanotto ja Ylivieskassa neljän eläinlääkärin ja eläintenhoitajan yhteisvastaanotto. Ylivieskan toimipiste vastaa pääsääntöisesti Alavieskan, Sievin ja Ylivieskan eläinlääkinnän virkaaikaisista palveluista.

Puhelinaika on kummallakin vastaanotolla arki-aamuisin klo 8.00–9.30 yhdessä puhelinnumerossa. Päiväaikaiset kiirepuhelut keskitetään yhdelle eläinlääkärille, jolloin muilla on mahdollisuus keskittyä ajanvarauspotilaisiin, ennalta suunniteltuihin terveydenhuoltokäynteihin ja sairaskäynteihin. Ylivieskan vastaanoton eläinlääkäreistä yksi hoitaa päiväaikaiset pieneläinpotilaat.

Toiminta-alueella on kaksi päivystyspiiriä. Näistä toiseen kuuluvat Alavieskan ja Ylivieskan lisäksi Kalajoen kaupunki sekä Merijärven kunta, joiden ympäristöterveydenhuollon palveluiden järjestämisestä vastaa Kalajoen kaupunki. Toisen piirin muodostavat Nivala ja Sievi. Molemmissa päivystyspiireissä on keskitetty palvelu yhteydenottoja varten. Alavieskan, Ylivieskan, Kalajoen ja Merijärven päivystyksistä Ylivieskan ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueen eläinlääkärit tekevät 40 %, ja päivystysrenkaaseen osallistuu kaksi yhteistoiminta-alueen eläinlääkäriä. Nivalan ja Sievin päivystysrenkaassa on viisi eläinlääkäriä.

Ei-kiireisissä tapauksissa hoidon saa lähes 100-prosenttisesti viikon sisällä. Yli kolmen viikon odotusaikojia ei ole. Kiireellisen eläinlääkärinavun saa normaalitilanteessa kaikkina vuorokaudenaikoina kolmen tunnin sisällä yli 90 % tapauksissa. Etäisyys kiinteästä päivystyspisteestä ei ylitä sataa kilometriä mihinkään osaan päivystysaluetta.

Suureläin- ja pieneläinpäivystystä ei ole eriytetty. Päivystyksen toteuttaminen yhteispäivystyksenä on onnistunut kohtuullisesti ja kiireellinen eläinlääkäriapu on pystytty tarjoamaan valtakunnallisten tavoitteiden mukaisesti. Henkilöressurssien osoittaminen eriytettyyn päivystystoimintaan olisi myös vaikeaa nykyisillä päivystyspiireillä.

Yhteistoiminta-alueen eläinlääkäreiden suorittamien pieneläinten arki- ja päivystyskäyntien yhteenlaskettu lukumäärä on edelleen noussut verrattuna edelliseen vuoteen. Sen sijaan päiväaikaisten suureläinkäyntien lukumäärä on laskenut n. 100 käynnillä, ja päivystyskäyntien määrä n. 80 käynnin verran.

Taulukkoon 8 on koottu eläinlääkäreiden raportoimat suur- ja pieneläinkäynnit vuosilta 2022–2024. Lukumäärät eivät sisällä terveydenhuoltokäyntejä, jotka raportoidaan erikseen.

Taulukko 8 Käyntimäärät 2022–2024

Kunta	Suureläinkäynnit						Pieneläinkäynnit					
	2022		2023		2024		2022		2023		2024	
	Arki	Pv	Arki	Pv	Arki	Pv	Arki	Pv	Arki	Pv	Arki	Pv
Ylivieska	389	43	395	70	381	56	1280	81	1276	90	1219	139
Alavieska	330	48	301	42	282	32	157	8	173	10	223	18
Sievi	492	145	448	123	396	114	180	42	176	52	196	42
Nivala	1003	278	909	299	908	265	137	111	174	93	338	129
Kalajoki, Merijärvi, muut	30	123	57	138	42	125	139	68	127	89	155	96
Yhteensä	2244	637	2110	672	2009	592	1893	310	1926	334	2131	424

Taulukkoon 9 on koottu yhteistoiminta-alueen eläinlääkäreiden raportoimat päivystysaikaiset käynnit vuosilta 2022–2024.

Taulukko 9 Suoritetut päivystyskäynnit 2022–2024

Päivystyspiiri	Suurelääkärykäynnit			Pienelääkärykäynnit		
	2022	2023	2024	2022	2023	2024
Ylivieska	43	70	56	81	90	139
Alavieska	48	42	32	8	10	18
Kalajoki, Merijärvi, muut	123	138	125	68	89	96
Yhteensä	214	250	213	157	189	253
Käynnit / htv (2) / v.	107	125	107	79	95	127
Sievi	145	123	114	42	52	42
Nivala	278	299	265	111	93	129
Yhteensä	423	422	379	153	145	171
Käynnit / htv (5) / v.	85	84	76	31	29	34

Eläinlääkintähuollossa ei käytetä ostopalveluja.

Yhteistoiminta-alueella ei ole ajallisesti kattavia yksityisiä eläinlääkintäpalveluja. Alueella toimii kaksi yksityistä, pieneläimiä hoitavaa eläinlääkäriasemaa, jotka ovat Savisillan eläinklinikka Ylivieskassa ja Eläinklinikka Nivel Nivalassa. Savisillan eläinklinikalla hoidetaan pieneläimiä päiväai-kaan ajanvarauksella. Kyseinen eläinlääkäriasema ei päivystä. Vastaanotto on ollut suljettuna yrittäjien loma- ja muina vapaa-aikoina. Savisillan eläinklinikalle on remittoitu potilaita tarpeen vaatiessa ja vastaanoton ollessa auki. Asiasta ei ole sopimusta. Kyseisellä eläinlääkäriasemalla on mm. röntgen, jota yhteistoiminta-alueen vastaanotoilla ole. Lisäksi yrittäjät suorittavat operaatioita, jotka ylittävät kunnalliselta eläinlääkinnältä edellytettävän perustason. Eläinklinikka Nivel toimii Nivalan keskustassa.

Alueella on myös yksityisiä suurelääkärykäynnin palveluiden, mukaan lukien terveydenhuolto, tarjoajia.

3.6.2 Tuotantoeläinten terveydenhuoltopalvelut

Terveydenhuoltokäyntien toteutumisen arvioinnissa lähteenä on käytetty sekä eläinlääkäreiden toimittamia raportteja että Pohjois-Suomen aluehallintoviraston toimittamia, Eläinten Terveys ry:n koostamia yhteenvetoja.

Ylivieskan ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueella on vuonna 2024 ollut terveydenhuoltosopimus 203 nautatilalla (Alavieska 33, Nivala 90, Sievi 50 ja Ylivieska 30) ja 8 sikatilalla (Alavieska 1, Nivala 6, Sievi 0 ja Ylivieska 1). Nautatilojen osalta luvussa on todennäköisesti mukana myös yksittäisiä lopettaneita tiloja. Alueen nautatiloille on vuonna 2024 tehty yhteensä 184 Naseva-terveydenhuollon vuosikatsausta ja 232 tilannekatsausta. Luvuissa ovat mukana sekä kunnaneläinlääkäreiden että yksityisten eläinlääkäreiden tekemät käynnit. Yhteistoiminta-alueen praktikot ovat raportoineet tehneensä vuonna 2024 yhteensä 135 Naseva-terveydenhuoltokäyntiä (182 vuonna 2023). Todennäköisesti osa tilannekatsauksista on jäänyt raportoimatta, koska ne tehdään pääsääntöisesti muun tilakäynnin yhteydessä, jolloin ne kirjautuvat hoitokäynneiksi. Vuosikatsauksia on tehty kunnaneläinlääkäreiden toimesta 125 eli 68 % kaikista alueen nautatiloille tehdystä vuosikatsauksista (74 % vuonna 2023).

Sikatiloille on tehty 29 Sikava-terveydenhuoltokäyntiä. Alueen eläinlääkärit ovat raportoineet tehneensä vuonna 2024 24 Sikava-terveydenhuoltokäyntiä (28 vuonna 2023). Sikava-luvuissa

ovat mukana kaikki terveydenhuoltokäynnit eli vuosi- ja tilannekatsauksia ei ole raportoitu erikseen.

Yhteistoiminta-alueen eläinlääkintähuolto on pystynyt tarjoamaan kysyntää vastaavasti tuotantoeläinten terveydenhuoltopalveluja. Terveydenhuoltopalvelut ovat ajanvarausperusteista työtä, joille on vastaanottojen sisäisellä työnjaolla varattu riittävästi aikaa. Terveydenhuoltokäyntien tilaaminen on tuottajan vastuulla.

3.6.3 Eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvonta ym. valvontatehtävät

Valvontaeläinlääkärin virka on vuonna 2024 ollut täytettynä kokoaikaisella viranhaltijalla. Ylivieskan ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueella ja Kalajoen kaupungilla on sopimus valvontaeläinlääkäriresurssin hankkimisesta Ylivieskan yhteistoiminta-alueen käyttöön. Sopimuksen mukaan Kalajoen kaupunki perustaa valvontaeläinlääkärin viran, jonka vuosityöpanoksesta ohjataan 50 % Ylivieskan yksikön käyttöön. Virkaa ei saatu täytettyä vuonna 2024 eikä lisäresurssia valvontaan näin ollen saatu. Vuoden 2024 valvontasuunnitelmassa suunniteltu valvontaeläinlääkäriresurssi oli 1,5 htv. Siitä arvioitiin kuluvan 1,25 htv valtion toimeksiantotehtäviin, pääasiassa eläinsuojelu-, eläintauti- ja sivutuotevalvontaan. Loput 0,25 htv suunnattiin maidontuotantotilojen hygieniatarkastuksiin. Vuonna 2024 resurssia oli käytettävissä 1 htv:n verran, josta n. 90 % on kulunut valtion valvontatehtäviin, pääasiassa eläinsuojeluvalvontaan. Kunnan tehtäviin ovat lukeutuneet mm. lausuntojen anto ja erilaiset yhteistyökokoukset.

Epäilyyn perustuva välttämätön eläinsuojeluvalvonta ja eläintautivalvonta on pystytty hoitamaan tarvetta vastaavasti. Osa eläinsuojelutarkastuksista on jouduttu hoitamaan viiveellä, ja suunnitelmalliseen valvontaan kuuluvia tarkastuksia ei resurssivajeen takia pystytty suorittamaan. Suunnitelmallisen valvonnan tehtävät koostuvat eläinsuojelulain 24 §:ssä tarkoitettujen ammattimaisten tai muutoin laajassa mitassa pidettävien seura- ja harrastuseläinten pitopaikkojen tarkastuksista. Eläinsuojelullisten epäkohtien korjaamiseksi annettujen määräysten ja kieltojen noudattamista on seurattu uusintatarkastuksin.

Alueella ei todettu korkeapatogeenista lintuinfluenssaa vuonna 2024. Lintuinfluenssan varalta tutkittiin yksittäisiä lintuja. Vuoden lopussa alueella oli yksi salmonellaposiitivinen nautatila. Tartunnan ei tiedetä levinneen muille eläintiloille tai ihmisiin. Vuonna 2024 selvitettiin yhtä ihmisellä todettua, nautatilaan yhteydessä ollutta EHEC- ja kampylobakteeritartuntaa. Tartunnan lähde ei saatu varmistettua. Maidontuotantotilojen hygieniatarkastuksia ei resurssivajeen vuoksi pystytty suorittamaan, ja ne siirtyvät vuodelle 2025.

Taulukko 10 Eläinlääkintähuollon valtion valvontatehtävät 2022–2024 (eläinsuojelu, eläintauti, sivutuote)

Kunta	Valvontaeläinlääkäri			Praktikot			Yhteensä		
	2022	2023	2024	2022	2023	2024	2022	2023	2023
Ylivieska	19	18 (29)	21 (35)	21	12	12	40	30	33
Alavieska	4	23 (29)	12 (12)	11	12	6	15	35	18
Sievi	8	2 (2)	11 (16)	7	7	3	15	9	14
Nivala	19	31 (44)	25 (35)	7	19	16	26	50	41
Yhteensä	50	74 (104)	69 (98)	46	50	37	96	124	106

Praktikkoeläinlääkäreiden valtion valvontatehtävät ovat vuonna 2024 koostuneet lähinnä eläin-suojeluvalvonnan tehtävistä. Tarkastuksia on tehty parityönä joko toisen praktikon tai valvonta-eläinlääkärin kanssa. Valvontaeläinlääkärin osalta luvuissa ovat mukana toteutuneet tarkastukset, ja suluissa sekä toteutuneet tarkastukset että tarkastusyrietykset. Kaikki tarkastukset, mukaan lukien tarkastusyrietykset, raportoidaan aluehallintovirastolle, jotta kaikki valvontatyöhön käytetty työaika tulee näkyviin.

3.6.4 Pätevyyden ja osaamisen varmistaminen

Yhteistoiminta-alueelle saatiin vuonna 2024 pätevyysvaatimukset täyttäviä sijaisia praktikoille tarvetta vastaavasti. Valvontaeläinlääkärin lomien ja poissaolojen aikana akuutit valvontatehtävät on hoidettu praktikoiden toimesta. Tiedonkulku valvontaeläinlääkärin ja praktikoiden välillä on varmistettu. Valvontaeläinlääkäri ja praktikot ovat pitäneet säännöllisiä palavereja.

Valvontaeläinlääkärin työtä on tuettu mahdollistamalla yhteistoiminta neljän valvontayksikön valvontaeläinlääkäreiden kesken. Helmen, Kalajoen, Ylivieskan ja Haapajärven valvontayksiköillä on sopimus, joka mahdollistaa tarkastustoiminnan yli toimialuerajojen. Eläinlääkinnän henkilöstöllä on ollut mahdollisuus työnhajukseen ja kouluttautumiseen.

4. Häiriötilanteisiin varautuminen

4.1. Toiminta häiriötilanteissa

Ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueiden (Helmi, Kalajoki, Ylivieska ja Haapajärvi) yhteisen häiriötilannesuunnitelman vuosittainen päivityskokous pidettiin Ylivieskassa 13.2.2024. Alaryhmät järjestivät lisäksi tarpeen mukaan etäpalavereita. Yhteistoiminta-alueiden valvojat kokoontuivat häiriötilannevarautumisen merkeissä seminaariin Sieviin 11.12.2024. Seminaarin aiheena oli maatilojen varautuminen etenkin vesihuollon näkökulmasta. Valvontayksiköiden yhteinen häiriötilannesuunnitelma on Teams-alustalla, johon alueen ympäristöterveydenhuollon viranhaltijoilla on pääsyoikeus.

Poikkeusolojen varalle tehtyä valmiussuunnitelmaa ei ole päivitetty vuonna 2024.

Ympäristöterveydenhuollon edustaja on mukana Ylivieskan kaupungin valmiusyhteistyöryhmässä.

Ympäristöterveydenhuolto osallistui vuonna 2024 vesihuollon häiriötilanneharjoitukseen ja SÄDE24-harjoitukseen, jonka teemana oli varautuminen säteilyvaaratilanteeseen.

4.2. Epidemioiden selvittäminen

Elintarvikkeiden ja veden välityksellä leviävien epidemioiden selvittämisestä annetun asetuksen (1365/2011) 3 §:n mukaan kunnan elintarvikevalvontaviranomaisen ja terveydensuojeluviranomaisen on yhdessä tartuntatautien vastustamisesta kunnan alueella vastaavan viranomaisen kanssa ennalta varauduttava elintarvikkeiden ja veden välityksellä leviäviin epidemioihin ja sovitava niitä koskevan selvitystyön järjestämisestä. Asetuksen 4 §:n mukaan kunnan elintarvikevalvontaviranomaisen ja terveydensuojeluviranomaisen tulee yhdessä nimetä epidemioiden selvittämistä varten selvitystyöryhmä.

Ylivieskan ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueella epidemiaselvitystyöryhmää kutsutaan nimellä hygienia-työryhmä. Työryhmä kokoontui vuonna 2024 kaksi kertaa.

Vuonna 2024 selvitettiin yhtä ravintolaan kytkeytyvää norovirusepidemiaa. Lisäksi selvitettiin yksittäisiä ruokamyrkytysepäilyjä yhteydenottojen perusteella. Alueella ei todettu vesivälitteisiä epidemioita.

5. Yhteenveto ja pohdinta

5.1. Valvonnan resurssien toteutuminen

Taulukko 11 Henkilöstövoimavarojen (htv) jakautuminen eri toiminnoille v. 2024

	Valvontasuunnitelma htv			Toteutunut htv		
	Htv yht.	Suunnitelmallinen valvonta	Muu valvonta ja viralliset toimet	Suunnitelmallinen valvonta	Muu valvonta ja viralliset toimet	Yhteensä
Eläinlääkintähuolto	7,0					7,0
Eläinsuojelu-, eläintauti- ja sivutuotevalvonta	1,25	0,10	1,15	0	0,90	0,90
Valvontaeläinlääkärin muut tehtävät	0	-	-	-	0,10	0,10
Elintarvikevalvonta - Terveysinsinöörit 0,8 + 0,9 - Ympäristöterveydenhuollon johtaja 0,05	1,75	1,55	0,20	1,30	0,55	1,85
Maidontuotantotilat	0,25	0,25	-	0	-	0
Terveydensuojeluvalvonta	2,0	1,15	0,85	1,10	0,90	2,0
Tupakka- ja nikotiinivalvonta	0,1	0,05	0,05	0,10	0	0,10
Hallinto	0,95					0,95
Avustava henkilökunta	1,0					1,0
YHTEENSÄ	14,3	3,1	2,25	2,5	2,45	13,90

5.2. Tarkastusten toteuma

Valvontasuunnitelmaan sisältyviin toimiin lukeutuvat suunnitelmalliset tarkastukset, ilmoitusten ja hakemusten käsittely ja suurin osa näytteenotosta. Valvontasuunnitelman ulkopuolisia toimia ovat mm. terveyshaittaepäily perusteella suoritettavat tarkastukset, lausuntojen anto, ohjaus ja neuvonta ja erilaisiin yhteistyöryhmiin osallistuminen. Valvontasuunnitelman ulkopuolisia tarkastuksia tehtiin vuonna 2024 yhteensä 34, joista 24 terveydensuojelulain ja 10 elintarvikelain nojalla. Valvontasuunnitelman mukaisia tarkastuksia tehtiin yhteensä 208 kpl eli 83 / suunnitelmalliseen valvontaan käytettävissä olleet htv:t. Elintarvikevalvonnan tarkastuksia tehtiin 57 / htv (vuonna 2023 43 tarkastusta / htv), ja terveydensuojeluvalvonnan tarkastuksia 60 / htv. Luvuissa ovat mukana kaikki, sekä suunnitelmalliset että ei-suunnitelmalliset tarkastukset. Suunnitelmallisten tarkastusten toteutuminen käy ilmi taulukosta 12 ja kaikki valvonnan suoritteet kunnittain taulukosta 13.

Vuonna 2024 yhteydenottojen ja annetun ohjauksen ja neuvonnan lukumääriä seurattiin aiempaa tarkemmin, jotta niiden vaatima työmäärä saadaan esiin. Kansalaisilta ja toimijoilta tuleviin yhteydenottoihin vastaaminen on tärkeä osa valvontatyötä. Tällaisten yhteydenottojen sekä annetun ohjauksen ja neuvonnan lukumääräksi kirjattiin vuonna 2024 152 kappaletta. Yhteydenottoja tuli eniten Ylivieskasta.

Taulukko 12 Suunniteltujen tarkastusten toteutuminen 2024 (suluissa toteuma 2023)

	Valvontasuunnitelman mukaiset tarkastukset		
	Suunniteltu	Toteutunut	Toteuma-%
Elintarvikelaki (ei sis. alkutuotantoa)	169	96 (72)	57 (49)
Alkutuotannon valvonta	35	0 (0)	0
Tupakka	12	11 (19)	92 (73)
Nikotiini	12	5 (13)	42 (68)
Terveydensuojelulaki	127	96 (34)	76 (34)
Yhteensä	355	208 (138)	59 (42)

Taulukko 13 Suoritteet 2024 kunnittain

Suorite		Ylivieska	Alavieska	Sievi	Nivala	Yht.
Tarkastus	Valvontasuunnitelmaan sisältyvä	96	12	45	55	208
	Valvontasuunnitelman ulkopuolinen	18	2	9	5	34
Ilmoitus tai hakemus		35	5	23	25	88
Näytteenotto ja mittaus	Valvontasuunnitelmaan sisältyvä	47	17	32	40	136
	Valvontasuunnitelman ulkopuolinen	5	0	0	3	8
Hallinnolliset pakkokeinot		2			1	3
Lausunnot		13	3	2	9	27
Yhteistyökokoukset		29	3	0	6	38
Yhteensä		245	42	111	144	542

5.3. Pohdinta

Terveysvalvonnassa tarkastusten kokonaislukumäärä nousi vuonna 2024 vuodesta 2023, ja eläinlääkinnässä pieneläinkäyntien lukumäärä kehittyi positiiviseen suuntaan. Kansalaisten ja toiminnanharjoittajien yhteydenottoja tuli vuonna 2024 runsaasti ja kaikkiin yhteydenottoihin kyettiin vastaamaan. Erilaisia yhteistyökokouksia järjestettiin epidemiaselvitystyöryhmän ja muiden valvontayksiköiden kesken, lisäksi terveysvalvonta on ollut mukana erilaisissa yhteistyöryhmissä ja useissa sisäilmatyöryhmissä.

Henkilöstön työhyvinvoinnista pyrittiin huolehtimaan. Henkilöstöllä oli mahdollisuus työnohjaukseen. Henkilöstö osallistui aktiivisesti aiheiltaan monipuolisiin, osaamista ylläpitäviin ja kehittäviin koulutuksiin vuonna 2024. Suurin osa koulutuksista tapahtui etäyhteydellä, ja koulutusmuotona ovat yleistyneet muutaman tunnin webinaarit. Myös lähikoulutuksiin osallistuminen oli mahdollista. Koulutustavoite kahdeksan päivää / henkilö ei täysin toteutunut.

Vakinaisen henkilöstön vaihtuvuus oli pientä. Sijaisia saatiin tarvetta vastaavasti.

Ympäristöterveydenhuoltoa koskevat riskit ja niiden hallinta on kuvattu erillisessä riskienhallintalomakkeessa. Henkilöstöä koskevista riskeistä suurin on vuodesta toiseen ollut pieni yksikkökoko ja siitä johtuva haavoittuvuus.

Noin puolet valvonnan henkilötyövuosista, mukaan lukien elintarvike-, terveydensuojelu- ja eläinlääkintähuollon valvonta, kuuluu suunnittelemtomaan valvontatyöhön. Mikäli eläinlääkintähuollon valvontaa ei lasketa mukaan, on suunnittelemtoman valvonnan osuus henkilötyövuosista n. 38 %. Terveystensuojeluvälvonnassa ennalta suunnittelemtomien tarkastusten osuus on suurempi, kuin elintarvikevälvonnassa. Yhteydenottojen ja annetun ohjauksen ja neuvonnan kirjaiminen on tuonut esiin niihin käytettyä työaika, joka on pois suunnitelmaiseen välvontaan käytettävästä ajasta. Ohjaus ja neuvonta on tärkeää, ja se kuuluu viranomaisen velvollisuuksiin.

Tavoitteena vuodelle 2024 oli nostaa suunniteltujen tarkastusten toteumaa n. 70 %:iin suunnitellusta, missä onnistuttiin terveydensuojeluvälvonnassa osalta. Terveystensuojelulain mukaisessa välvonnassa vs. viranhaltija pystyi keskittymään pelkästään tarkastustoimintaan, mikä näkyi suoritemäärissä. Elintarvikelain mukaisten tarkastusten lukumäärä jäi em. tavoitteesta mutta myös niiden suoritemäärissä saavutettiin selvä 33 % kasvu vuoteen 2023 verrattuna. Ruokaviraston tavoiteluku elintarviketoimialan tarkastuksille on keskimäärin 110 tarkastusta/htv ja siinä ovat mukana kaikki eri perustein tehdyt tarkastukset (sekä suunnitelmaiset että ei-suunnitelmaiset). Muut välvontatehtävät syövät resurssia tarkastustoiminnalta, joten tavoitelukuun pääseminen ei ole realistista. Vuonna 2023 tehtiin koko maassa 83,36 tarkastusta / htv, ja PSAVI:n toimialueella 68 tarkastusta / htv. Ylivieskan ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueella tarkastuksia tehtiin vuonna 2023 43 / htv, ja vuonna 2024 57 / htv, joten suunta on oikeanlainen.

Eläinlääkintähuollon käyntimäärissä on laskua suureläinkäyntien osalta. Laskua on etenkin terveydenhuoltokäyntien määrissä. Pieneläinkäyntien lukumäärä on jatkanut nousuaan.

Eläinlääkinnän päivystystiheyksissä pystyttiin noudattamaan paikallisen sopimuksen päivystystiheysia. Yksittäisissä äkillisissä poistumisissa tiheys ylittyi yksittäisten eläinlääkäreiden kohdalla, mistä heille maksettiin päivystyskorvaukset korotettuna. Alajuoksun päivystyspiirissä (Ylivieska, Alavieska, Kalajoki ja Merijärvi) pieneläinkäyntien osuus (54 %) ylitti ensimmäistä kertaa suureläinkäyntien osuuden (46 %). Sievi-Nivalan päivystyspiirissä suureläinkäyntien osuus päivystyskäynneistä oli 69 % (75 % vuonna 2023) ja pieneläinkäyntien 31 % (25 % vuonna 2023). Yhteistoiminta-alueen eläinlääkäreistä kaksi päivystää alajuoksun päivystyspiirin alueella, ja viisi Sievi-Nivalan päivystyspiirin alueella. Työmäärä päivystyksissä jakautuu epätasaisesti eri piirien välillä: Laskennallisesti eläinlääkäriä kohden päivystyskäyntejä on vuoden aikana ollut alajuoksun päivystyspiirissä 234 kpl, Sievi-Nivalan päivystyspiirissä 110 kpl. Pieneläinlääkinnän tarpeen kasvu ja päivystyskäyntien epätasainen jakautuminen on tarkoituksenmukaista ottaa huomioon toiminnan suunnittelussa jatkossa. Mahdollinen eriytetty pieneläinpäivystys ja päivystyspiirien uudelleenjärjestely edellyttäisi yhteistyötä alueen muiden välvontayksiköiden kanssa.

Ympäristöterveydenhuollon maksutuotot nousivat hieman vuoteen 2023 verrattuna. Tarkastusmäärien positiivinen kehitys näkyy myös tarkastusmaksutuottojen nousuna. Välvonnassa vuosimaksutuotot pysyivät vuoden 2023 tasolla. Välvonnassa vuosimaksuilla katetaan merkittävä osa ympäristöterveydenhuollon kustannuksista.